

STANDARDIN MUODOSTUS SOSIAALISENA PROSESSINA:
VIHERKATTOJEN RT-KORTIT

Annina Kaukonen

Tampereen yliopisto

Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen
opintosuunta / JKK

HALYAA99 kandidaatintutkielma

Syksy 2016

Tämän työn aiheena on standardin muodostus sosiaalisena prosessina, ja tässä tutkimuksessa tarkastelen viherkattojen RT-kortteja standardina ja tutkin RT-korttien suunnittelu- ja valmisteluprosessia sekä siihen osallistuneiden toimijoiden välisiä suhteita. Lisäksi peilaan haastatteluaineistoa RT-korttien lopputulokseen. Viherkattojen RT-kortit ovat Rakennustietosäätiön julkaisema kolmen ohjekortin sarjan, joka ohjeistaa viherkattorakentamiseen.

Tutkimusongelmani on selvittää, millainen RT-korttien muodostuksen sosiaalinen prosessi on ollut, ja miten toimijoiden välinen yhteistyö on toiminut. Lisäksi pyrin hahmottamaan mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että kortit ovat muodostuneet sellaisiksi kuin ovat.

Tutkimus on laadullinen tutkimus ja sen tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin Rakennustietosäätiön Viherkattojen RT-kortteja tuottaneen toimikunnan jäseniä. Haastatteluaineiston analyysiin käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu standardin sosiaalisen muotoutumisen teorioista, jotka ovat lähinnä tekniikan alalta, mutta hyvin sovellettavissa laajempaakin käsitykseen standardista.

Standardin sosiaalinen muodostuminen on dynaaminen ja jatkuva syklinen prosessi, jossa tieto on sosiaalisesti rakennettua. Tässä verkostot ovat tärkeässä roolissa ja prosessi muodostuu keskusteluiden ja neuvotteluiden kokonaisuudesta, jossa on useita valinnan mahdollisuuksia. Sosiaalisessa prosessissa tärkeimmät elementit ovat: standardiin liittyvät tekniset seikat, toimijoiden intressit ja toimikunnan institutionaalinen järjestely.

Viherkattojen RT-korttien muodostuminen oli pitkällinen neuvotteluprosessi, jonka laajuus ja haastavuus yllätti haastattelemani prosessiin osallistuneet toimikunnan jäsenet. Tutkimukseni perusteella tärkeimpiä syitä tälle olivat: toimikunnan jäsenten erilaiset asiantuntijataustat, tiedon epävarmuus, resurssipula, ja erilaiset ristiriidat ja prosessin aikana esiintyneet voimakkaat persoonat ja mielipiteet. Korttien sisällön valinnat ja organisoituminen tapahtui keskustelujen perusteella ja karsimalla. Tärkeää oli, että toimikunnan yhteinen päämäärä auttoi saavuttamaan kompromisseja ja saamaan ongelmia ratkaistua.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
1.1	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	5
2	VIHERKATOT.....	7
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	8
3.1	RT-kortisto: Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat -ohjekortisarja	8
3.2	Haastattelut.....	9
3.3	Aineiston analyysi	11
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS – STANDARDOINTI PROSESSINA.....	13
4.1	Standardin muodostus sosiaalisena prosessina.....	14
5	KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS – STANDARDIN SOSIAALINEN MUOTOUTUMINEN.....	15
5.1	Social Shaping Approach / Social shaping perspective on standardization.....	15
5.2	RT-kortin standardin elementit.....	17
6	ANALYYSI.....	18
6.1	Prosessi.....	18
6.2	Yhteistyö, erimielisyydet ja ristiriidat	20
6.3	Resurssipula	22
6.4	RT-kortin sisällön organisoiminen	24
6.5	Sisällön valinnat	26
6.6	Tiedon epävarmuus.....	28
6.7	Yhteinen päämäärä	28
7	POHDINTA.....	30
8	YHTEENVETO.....	32
	LÄHTEET.....	34
	LIITE 1 Haastattelukysymykset	37

1 JOHDANTO

Viherkatot ovat esimerkki uusista kaupunkiympäristöön rakennetuista ekosysteemipalveluista. Niillä tiedetään olevan virkistysarvon lisäksi paljon hyötyjä kuten se, että ne auttavat hulevesi- ja meluongelmien kanssa tiiviisti rakennetussa kaupunkiympäristössä. Suomessa ne eivät ole vielä kovin yleisiä, mutta tarjoavat paljon mahdollisuuksia ja monipuolisia hyötyjä viheralueiden toteutukseen kaupunkiolosuhteissa. Kenties nyt viimein Suomessakin kaupunkien alkaessa tiivistyä viherkatot alkavat yleistyä myös täällä.

Rakennustietosäätiö pyrkii osaltaan edistämään viherkattojen yleistymistä sekä niiden hyvää rakennustapaa. Se toimii talonrakentamisen, talotekniikan, kiinteistönpidon sekä infra-alan tiedon tuottajana ja välittäjänä suunnittelusta ylläpitoon asti. Rakennustieto julkaisee ohjeistuksia RT-korttien muodossa. RT-kortit, eli Rakennustietokortit, ovat PDF-muotoisia ohjeita rakentamisen ja rakennuttamisen suunnitteluun, toteutukseen ja kunnossapitoon. Ohjeiden lisäksi kortit sisältävät muun muassa aiheeseen liittyviä säännöksiä, laatuvaatimuksia ja tuotetietoa. Helmikuussa 2016 Rakennustietosäätiö julkaisi Viherkattorakentamisesta kolmen ohjekortin sarjan, ja näiden rakennusohjeiden toivotaan osaltaan myös kasvattavan viherkattorakentamisen suosiota.

Viherkatot ovat suhteellisen tuore tutkimuskohde, mutta samalla hyvin ajankohtainen, ja niitä tutkitaan parhaillaan moneltakin eri kannalta. Suomessa niitä on tutkittu jo jonkin verran muun muassa Viides ulottuvuus -tutkimushankkeessa, jossa pyritään löytämään Suomen olosuhteisiin parhaiten sopivia viherkattoratkaisuja, jotka myös tukisivat kestäväää kehitystä. (Luomus, 2016) Kaupunkien keskustojen tiivistyessä ja tilan ollessa rajallista viherkatoista toivotaan ratkaisua ja myös tutkimuksen avulla niiden yleistymistä voidaan edesauttaa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen viherkattojen RT-kortteja standardina ja tutkin RT-korttien suunnittelu- ja valmisteluprosessia sekä siihen osallistuneiden toimijoiden välisiä suhteita, eli standardin muotoutumista sosiaalisena prosessina. Lisäksi tarkastelen RT-korttien lopputulosta suhteessa siihen mitä haastatteluissa selvisi niiden muodostusprosessista. Pysin RT-korttien muodostusprosessin kautta ymmärtämään standardin muodostumista ja sosiaalisen prosessin ominaisuuksia ilmiönä sekä löytämään yhteyden näiden välillä.

Tutkimus liittyy 1.9.2016 alkaneeseen Suomen Akatemian rahoittamaan B2N - tutkimushankkeeseen (Business to nature: Stakeholder-driven value creation in ecosystem services (B2N), Sidosryhmälähtöinen arvonluonti ekosysteemipalvelujen tuottamisessa). Hankkeessa vastataan kestävästä kaupunkikehityksestä yhteiskunnallisiin ja ympäristöhaasteisiin tarkastelemalla yritysten mahdollisuuksia osallistua ekosysteemipalveluiden tuottamiseen kolmen tapaustutkimuksen (viherkatot, hulevesisysteemit ja kaivoksien ennallistaminen) avulla. Tämä tutkimus liittyy viherkattoihin, ja tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää prosessia standardin luonnissa toimijoiden välisen yhteistyön kautta ja tarkastella kuinka standardin elementit näkyvät RT-korteissa.

Tutkimus rakentuu seuraavasti: luvussa yksi on johdantoa ja yleistä taustaa tutkimukseeni ja aiheeseen mitä tutkin. Luvussa kaksi kerron hieman enemmän viherkattojen taustaa. Kolmannessa luvussa kerron tutkimukseni aineistosta, eli viherkattojen RT-korteista ja niitä tehneen toimikunnan jäsenille tekemiäni haastatteluista sekä tutkimuksessani käyttämistä menetelmistä. Luku neljä käsittää teoreettisen viitekehyksen eli mitä standardointiprosessi on ja luvussa viisi keskityn tutkimukseni käsitteelliseen viitekehykseen standardointiin sosiaalisena prosessina. Kuudes luku on aineiston analyysiä, jossa esittelen tutkimuksessa tekemiäni havaintoja ja löydöksiä. Luku seitsemän on aineistoanalyysin pohdinta ja viimeinen luku kahdeksan on yhteenveto koko tutkimuksesta, jossa käyn empirian ja teorian vuoropuhelun.

1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmani on selvittää, kuinka RT-kortti on muodotunut sellaiseksi kuin se on, ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet sen muodostumiseen. Pyrin hahmottamaan, millainen RT-korttien muodostuksen sosiaalinen prosessi on ollut, ja miten toimijoiden välinen yhteistyö on toiminut. Standardin muodostusta on aiemmin tutkittu enimmäkseen ICT:n ja tekniikan alalla, eikä RT-korttien tyyppisiä ohjeistuksia ole vielä tutkittu niin paljoa. Uskon kuitenkin, että standardin muodostuksesta sosiaalisena prosessina olevat teoriat ovat sovellettavissa RT-kortin tyyppiseen ohjeistukseen aivan samoin kuin niitä on tutkittu virallisten standardien osalta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Kuinka RT-kortti on tuotettu eri toimijoiden yhteistyönä?

- Miten sosiaalinen prosessi näkyy RT-kortin sisällössä ja rakenteessa?

Tutkimukseni tavoitteena on tukea ymmärrystä standardin muodostuksen prosessista ja eri toimijoiden välisen yhteistyön vaikutuksesta standardin lopputulokseen. Tutkimuksen avulla RT-kortin hyödyt sekä sen tuottamiseen osallistuneiden sidosryhmien näkemykset voidaan saada paremmin esille ja käyttöön. Se voi osaltaan myös edistää kaupunkiympäristöjen parantamista ja mahdollistaa sidosryhmien osallistumisen ekosysteemipalvelujen kehittämiseen. Tutkimuksen avulla RT-kortin tyyppiset tuotteet voidaan kenties tulkita paremmin standardina ja näin ollen ymmärtää standardin muodostuksen prosessia laajemmin ja muullakin kuin tekniikan alalla sekä kehittää prosessiin osallistuvien toimijoiden välistä yhteistyötä.

Viherkatot eivät ole mikään uusi keksintö, vaan vanha pohjoismainen perinne. Tarve niiden käytölle on kuitenkin havaittu nyt urbanisaation haittavaikutusten myötä. Kun kaupungit on rakennettu liian tiiviiksi, eivät sadevedet pääse imeytymään takaisin pohjaveteen ja on vaarana, että pohjavedet pääsevät laskemaan ja niiden laatu heikkenemään. Koska laajat puistoalueet kaupunkien keskustoissa eivät ole realistisia, niin viherrakentaminen katoille voidaan nähdä ratkaisuna ongelmalle. Hulevesien, eli sadevesien, varastointi ja viivyttäminen onkin suurin viherkatoista saatava hyöty. Rankatkaan sateet eivät pääse aiheuttamaan tulvia niin herkästi ja sateen jälkeen vesi poistuu pikkuhiljaa katoilta. Tämän lisäksi viherkatot auttavat parantamaan ilmanlaatua sitomalla haitallisia pienhiukkasia ja pölyä, ne suojaavat melulta sekä suojelevat kattojen vedeneristystä haitallisilta UV-säteiltä ja näin pidentävät sen ikää. Viherkatot tuovat myös viihtyisyyttä ja kattopuutarhat tarjoavat lisämahdollisuuksia oleskelulle. (Hannonen, 2016)

Viherkattoihin voidaan liittää termit vihreä infrastruktuuri ja ekosysteemipalvelut. Vihreä infrastruktuuri sisältää sekä luonnollista että ihmisen rakentamaa luontoa, viheralueita ja luontoelementtejä, ja ekosysteemipalvelut on termi, jota käytetään luonnon (ihmisille) tuottamista aineettomista ja aineellisista hyödyistä. Kaupunkien suunnittelussa pyritäänkin vihreän infrastruktuurin näkökulman avulla edesauttamaan ekosysteemipalveluiden säilyminen ja toteutuminen myös kaupunkien keskustoissa. (Mesimäki, Nieminen & Lehvävirta 2015, 1)

Mesimäen, Niemisen ja Lehvävirran tutkimuksessa viherkattojen toteutumisesta rakennushankkeissa (2015) todettiin, ettei viherkattojen rakentamisen ohjeiden tulisi olla liian rajoittavia, vaan tärkeää on myös ohjeistuksen joustavuus ja monipuolinen toteutettavuus. Tutkimuksessa havaittiin selkeä tarve monipuolisemmille ohjeistuksille ja standardeille viherkattorakentamiseen. Tutkimuksen haastatteluaineistossa oli ilmennyt kritiikkiä vanhaa viherkattojen RT-korttia kohtaan juuri sen suppeuden ja rajoittavuuden takia. Kuitenkin samaisissa haastatteluissa tarve malliratkaisuille nähtiin, koska ne tuovat toteutukseen vakautta ja edesauttavat niiden rakentamisen mahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessa käsiteltäville uusille viherkattojen RT-korteille siis oli tarve myös Mesimäen, Niemisen ja Lehvävirran tutkimuksen perusteella. (Mesimäki, Nieminen & Lehvävirta 2015, 11)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Rakennustietosäätiön tuottama kolmen ohjekortin sarja Viherkatosta ja katto- ja kansipuutarhoista ovat itsessään osa tutkimuksen aineistoa. Kortit käsittelevät viherkattojen ja katto- ja kansipuutarhojen periaatteita (RT 85-11203), niiden kasvillisuutta ja kasvualustaa (RT 85-11204) sekä niiden rakenteita (RT 85-11205). RT-korttien muotoutumisen prosessia tutkin haastatteluaineiston avulla, haastattelemalla RT-kortit tuottaneen toimikunnan jäseniä. Haastatteluiden avulla halusin selvittää muun muassa, kuinka prosessi eteni, keitä siinä oli mukana ja miten toimijoiden välinen yhteistyö tuotti RT-kortit. Haastattelu on metodina joustava, joten näin niiden avulla voivani saada syvempää tietoa RT-kortin muodostumisen prosessista ja toimijoiden välisistä suhteista kuin mitä olisin saanut lomakekyselyn avulla.

3.1 RT-kortisto: Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat -ohjekorttisarja

Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat -ohjekorttisarja on kolmen ohjekortin sarja. Ensimmäinen kortti, joka käsittelee viherkattojen ja -kansien merkitystä (RT 85-11203), selventää eri viherkattotyyppisiä ja niiden valintaan vaikuttavia tekijöitä. Kortissa selvennetään viherkattojen ja -kansien suunnittelua, elinkaari- ja ympäristövaikutuksia, niiden vastaanottoa ja hoitoa sekä hulevesien viivytystä viherkatoilla ja -kansilla.

Toinen korteista, Kasvillisuus ja kasvualusta (RT 85-11204), antaa ohjeita katto- ja kansipuutarhojen kasvien valintaan. Kortissa on taulukoita, joissa on esimerkkejä kasvilajeista eri kattotyypeille. Kortissa on ohjeistus muun muassa eri viherkattotyyppien toteutukseen ja kasvialustan valintaan.

Viherkatot on jaettu neljään eri tyyppiin, jotka ovat:

1. Maksaruohokatto
2. Niitty/ketokato
3. Heinäkatto
4. Kattopuutarha

Kolmannessa kortista ohjeistetaan viherkattojen kattorakenteiden suunnitteluun (RT 85-11205). Kortti jakaantuu osioihin viherkattojen rakenteiden suunnittelusta ja turvallisuudesta. Suunnitteluosuudessa kortti käsittelee muun muassa kantavuuden rakenteita, kaltevuuksia, veden- ja lämmöneristeitä sekä juurisuojasta. Osioon kuuluu myös (yksityiskohtaiset) periaatekuvat viherkattojen rakennekerroksista.

3.2 Haastattelut

Viherkattojen RT-kortit on laatinut Rakennustietosäätiön toimikunta, joka muodostui eri alojen asiantuntijoista, eri taustaorganisaatioista, ja siinä oli monipuolisesti osaamista viherkattoihin liittyen kasvillisuus-, rakennus, sekä tutkimuspuolelta. Toimikuntaan kuului 12 jäsentä, joiden organisaatiot esitellään taulukossa 1.

Viherympäristöliitto	Viherympäristöliitto ry on viheralan valtakunnallinen keskusjärjestö sekä viheralan kehittämisen ja ammattialan tunnetuksi tekemisen kattojärjestö.
Puutarhapalvelu Hannonen Oy	Puutarhapalvelu Hannonen Oy tarjoaa puutarhojen ja piha-alueiden ideointia, konsultointia, suunnittelua, rakentamista ja hoitoa. Erikoisuutena viherkatot, puutarha ja puutarhan hoito.
Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto ATT	Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimisto ATT tuottaa vuokra-, omistus- ja asumisoikeusasuntoja. Asuntotuotantotoimisto on Helsingin kaupungin organisaatio ja se vastaa kaupungin asuntotuotannon rakennuttamisesta kaupungin tavoitteiden mukaisesti.
Kekkilä Group	Kekkilä Group on puutarha-alan yritys, joka on puutarha-alan pohjoismaiden markkinajohtaja kasvualusta-, lannoite- ja katetuotteissa.
IdeaStructura Oy	IdeaStructura Oy on rakennesuunnittelutoimisto. Sen palveluita ovat: rakennesuunnittelu, korjaushankkeiden asiantuntijapalvelut ja rakennusfysikaaliset asiantuntijapalvelut
Helsingin yliopisto	Helsingin yliopisto on Suomen vanhin ja suurin tiedekorkeakoulu, 40 000 opiskelijan ja tutkijan kansainvälinen tiedeyhteisö. Helsingin yliopistossa tehdään myös viherkattotutkimusta.
Hyvinkään Tieluiska Oy	Hyvinkään Tieluiska Oy tarjoaa luiskakonetyötä tieluiskien ja rautatiepenkereiden viimeistelyyn sekä ratkaisuja maan- ja ympäristörakentamiseen.
KerabitPro Oy	KerabitPro Oy on katto- ja vedeneristysrakentamisen asiantuntija ja sen toiminta koostuu katto- ja vedeneristysurakoinnista sekä kattohuollosta. Bitumikattojen lisäksi yritys rakentaa pelti-, tiili- ja viherkattoja.
Ramboll Finland Oy	Ramboll on kansainvälinen suunnittelu- ja konsultointialan yritys, joka tarjoaa infrastruktuurin, ympäristön ja rakennusten suunnitteluun, rakennuttamiseen, rakentamiseen ja ylläpitoon sekä johdon konsultointiin liittyviä asiantuntijapalveluita.
Kuntaliitto Tilakeskus-liikelaitos	Kuntaliitto Tilakeskus-liikelaitos vastaa tilapalveluista, kiinteistöjen rakentamisesta, ylläpidosta ja käytettävyydestä.
Roslings Manor Gardens	Roslings Manor Gardens on puutarha-alan yritys, joka tarjoaa palveluita viherkattojen ja viherympäristöjen suunnittelun, konsultoinnin ja toteutuksen.

TAULUKKO 1: Rakennustietosäätiön RTS:n toimikunta TK 342 Viherkatot

Pyrin saamaan haastateltaviksi henkilöitä, joilla olisi erilaiset asiantuntijataustat ja erilaiset roolit työryhmässä, jotta saisin mahdollisimman monipuolisen kuvan työryhmästä ja sen osallistujien näkemyksistä aineistokseni. Tämän vuoksi halusinkin haastatella erilaisilla rooleilla työryhmässä mukana olleita ja saada sekä kasvillisuus että rakennuspuolen asiantuntijoita mukaan. Tein yhteensä kolme haastattelua, joista kaksi tein haastateltavan kanssa kasvotusten ja yhden puhelimitse.

Haastatteluissa käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää eli teemahaastattelua. Teemahaastattelussa haastattelukysymykset rakentuvat tiettyjen aihepiirien ja teemojen ympärille, ja ne ovat samat kaikille haastateltaville, mutta kysymysten muoto ja järjestys ovat vapaat. Kuitenkaan teemahaastattelussa ne eivät ole niin vapaat kuin syvähaastattelussa, vaan haastattelussa on kuitenkin selkeä yhtenevä runko, ja sen vuoksi koin, että puolistrukturoitu muoto olisi tähän tutkimukseen sopiva. Teemahaastattelussa haastateltavan omat tulkinnat ja asioille antamat merkitykset ovat tärkeitä, jonka vuoksi myös näin tämän menetelmän sopivaksi tähän tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47–48)

Ensimmäisen haastattelun tein maanantaina 31.10.2016 aamupäivällä. Haastattelin viheralan toimijaa, joka oli toiminut Viherkattojen RT-kortteja tuottaneen työryhmän puheenjohtajana, ja prosessin alullepanijana (H1). Haastattelun kesto oli noin 50 minuuttia. Tämän jälkeen puhuimme vielä noin 10 minuuttia. Toinen haastattelu oli iltapäivällä 31.10.2016, jolloin haastattelin henkilöä, joka oli toiminut työryhmässä ulkopuolisena konsulttina, RT-korttien käsikirjoitusten laatijana (H2). Myös tämän haastattelun kesto oli noin 50 minuuttia. Kolmannen haastattelun tein puhelinhaastatteluna perjantaina 4.11.2016 iltapäivällä. Tuolloin haastattelin rakennuspuolen toimijaa, joka oli prosessissa mukana työryhmän jäsenenä, teknisenä asiantuntijana (H3). Haastattelu kesti noin puoli tuntia.

Nauhoitin haastattelut ja aineiston analyysia varten haastattelujen äänitiedostot litteroitiin. Kiireisen aikatauluni vuoksi läheiseni auttoivat minua ja haastattelujen litteroinnit tekivät puolestani ystäväni Riina Kylätie, veljeni Jesse Kaukonen ja isäni Kari Kaukonen. Itse tarkastuskuuntelin nauhoitteet ja korjasin litteroinnit.

3.3 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston analyysiin käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla pyritään saamaan aineiston avulla tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleistetyssä ja pelkistetyssä muodossa analysoimalla tutkimusaineiston dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti, kuitenkin kadottamatta aineiston käsittämää tietoa. Sisällönanalyysillä pyritään etsimään aineistosta merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105–110)

Tutkimuksessani käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa tekstimuotoinen haastatteluaineisto ensin pelkistetään ja jätetään tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Tämän jälkeen olennaisimpia asioita ryhmitellään, eli etsitään aineistosta samankaltaisia asioita, sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia eri teemojen alle ja luodaan pohjaa tutkittavan ilmiön kuvailulle. Sisällönanalyysin viimeinen vaihe on käsitteellistäminen, jossa muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä aineistosta edellisessä vaiheessa valikoidun tiedon pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110–115)

Analysointiprosessin aloitin niin, että luin litteroidut haastatteluaineistot useaan kertaan, jonka jälkeen tein haastattelukysymyksistä taulukon, johon kokosin mielestäni tutkimuskysymysteni kannalta olennaisimpia haastateltavieni kertomia asioita. Taulukkoon keräämistäni vastauksista etsin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja mielenkiintoisia havaintoja. Löysin aineistosta sosiaaliseen prosessiin ja RT-korttien muodostumiseen liittyviä teemoja, joiden alle kokosin niistä sanottua ja lopuksi yhdistelin niitä käsitteiksi, joista tein tulkintoja ja johtopäätöksiä.

Peilasin haastatteluissa esille tulleita asioita valmiisiin RT-kortteihin, ja tutkin niiden sisällön muodostusta haastatteluaineiston pohjalta. Näin ollen tutkimukseni analyysissä RT-korttien analyysi kulkee haastatteluiden analyysin rinnalla. Tarkastelin haastatteluissa esiin tulleiden asioiden pohjalta muun muassa mitä asioita RT-korteissa on mukana, miten ne on esitetty, mitä valintoja ja rajauksia siinä on tehty.

Tutkimuksessani näen RT-kortin tapauksena standardista, joten tutkimukseni voi nähdä tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksessa pyritään saamaan selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä valitun tapauksen avulla. Siinä on tavoitteena koota monipuolinen aineisto ja sen avulla kuvailla tapausta perusteellisesti. (Laine, Bamberg & Jokinen, 2007, 9-10). Aineistosta tehdään empiirisiä havaintoja, joita pyritään erittelemään, arvioimaan ja ymmärtämään valittujen käsitteiden avulla.

Tapaustutkimuksen tavoitteena ei ole vain kuvata tapauksen ainutlaatuista, vaan se pyrkii yhdistämään uniikin tapauksen laajempaan ilmiöön, ja luomaan ymmärrystä näiden asiayhteyksien välille. (Peltola, 2007, 112–125) Sen avulla myös saadaan välineitä ymmärtämisen lisäksi tutkia ja lähestyä ilmiöitä.

Suomen standardisoimisliitto SFS ry:n mukaan standardi on ” yhteinen menettelytapa toistuvaan toimintaan”. Standardien avulla pyritään helpottamaan ihmisten arkea ja elämää, lisäämään turvallisuutta ja järkeistämään toimintaa. Standardit ovat yhteisiä toimintatapoja jonkin asian tekemiseen. Ne ovat standardisoinnista huolehtivan viranomaisen, järjestön tai muun tunnustetun elimen hyväksymiä, ja ne julkaistaan kirjallisesti. Tällöin kuka tahansa voi kyseisen standardin hankkia ja käyttää sitä. (Suomen standardisoimisliitto SFS ry., 2016, A, B & C) Standardit helpottavat ja edesauttavat modernin yhteiskunnan kehitystä, ja niiden voidaan jopa nähdä olevan avaintekijä sille. (Umapathy, Puroo, Bagby, 2011, 325)

Standardi voi olla ikään kuin sovittujen sääntöjen kokonaisuus jonkin asian tuottamiseen tietyllä tavalla. Standardeilla ja standardoinnilla pyritään yhtenäistämään toimintatapoja ja saamaan asioita toimimaan yhdessä myös etäisyyksistä huolimatta. Standardit luodaan kestämään aikaa ja niiden on tarkoitus toimia yleispätevästi useille eri yhteisöille, jotka niitä käyttävät. Toisaalta tällä on myös se negatiivinen sivuvaikutus, että standardeilla on huomattava vastahakoisuus ja niitä voi olla hyvin vaikea muuttaa, eikä paras standardi aina voita. Tästä on usein käytetty esimerkkeinä qwerty-näppäimistöä ja VHS-kasetteja, joiden ei nähdä olleen parhaita vaihtoehtoja, mutta jotka silti olivat ne, jotka syystä tai toisesta voittivat kilpailijansa ja päätyivät yleiseen käyttöön. (Bowker & Star 2000, 13–14) Standardointiin liittyy myös valtiohallinnon osallistuminen, sillä standardien voidaan nähdä palvelevan yleistä etua ja monet virallisemmat standardit toimeenpannaan oikeudellisten elinten toimesta. (Egyedi, 1996, 20) (Bowker & Star 2000, 13–14)

Standardit voidaan nähdä suppeammin virallisina, velvoittavina ja valvottuina määräyksinä. Tässä tutkielmassa kuitenkin käsittelen standardia edellä kuvatun mukaisesti laajassa merkityksessä, koska RT-kortit ovat ohjeluonteisia ja vapaaehtoisesti käytettävissä, eivätkä pakollisia, velvoittavia ja tiukkaan säädeltyjä. Kuitenkin RT-kortit ovat julkisesti hyväksytyjä ja tunnustettuja ohjeistuksia, joiden oikeellisuuden viranomaisyhteistyö.

4.1 Standardin muodostus sosiaalisena prosessina

Standardin muodostus voidaan usein helposti nähdä teknisenä prosessina, mutta käytännössä se on myös monimutkainen sosiaalinen prosessi. Standardin muodostuksen prosessiin liittyy useita eri vaiheita, tekijöitä ja toimijoita, joiden yhteistyössä standardi luodaan. Tällöin standardi muodostuu toimijoiden välisten sosiaalisten suhteiden kautta. (Gerst, Bunduchi & Williams, 2005, 1)

Sosiaalitieteissä standardointi nähdäänkin heterogeenisenä siinä mielessä, että siinä yhdistyvät tekniset ja sosiaaliset aspektit. Standardit ovat jatkuvassa muutostilassa, kun niitä sovelletaan käytännössä, näin ollen myös standardointi pitäisi nähdä jatkuvana reaaliaikaisena prosessina. (Rodon, J., Ramis-Pujol, J., Christiaanse E., 2007, 84) Standardointi voidaankin käsittää keskusteluiden ja neuvotteluiden kokonaisuutena, jossa kullakin osallistujalla on oma taustansa, joka puolestaan vaikuttaa heidän toimintaansa ja valintoihinsa prosessissa. (Egyedi, 1996, 61)

Standardointiprosessin voi nähdä toimijoiden, sääntöjen ja panosten kokonaisuutena, jossa kunkin toimijan omat intressit motivoivat toimijoita. Standardin muodostuksessa pätevät samat lainalaisuudet, kuten oikeastaan kaikessa muussakin toiminnassa, ja intressejä edistetään poliittisella lobbaamisella ja koalitioiden muodostuksella. Standardeja kuitenkin muodostavat erilaiset toimikunnat, jotka toimivat intressineuvotteluiden areenoina. Toimikuntien säännöt on määritelty niiden käytännöissä. Yhteisesti sovitut käytännöt rajoittavat strategioita, ja strategiat, joita noudatetaan ovat niitä, jotka institutionaalinen standardointi hyväksyy. (Egyedi, 1996, 64)

5 KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS – STANDARDIN SOSIAALINEN MUOTOUTUMINEN

Standardin muodostuksen prosessia ja sen muotoutumista sosiaalisesti on tutkittu jonkin verran etenkin tekniikan alalla esimerkiksi auto- ja ICT-aloilla. Tutkimusta on enemmän “virallisempien” sertifikaatti-tyyppisten standardien osalta kuin RT-kortin tyyppisten enemmän ohjeistusluontoisten standardien osalta, ja teoriat keskittyvät paljolti teknologian sosiaaliseen muotoiluun. Kuitenkaan sosiaalinen prosessi itsessään ei muutu alasta riippuen, joten mielestäni nämä teoriat ovat mainiosti sovellettavissa RT-korttien tekoprosessiin.

Standardien muodostuksesta sosiaalisena prosessina, on olemassa useita eri teorioita, joista kullakin teoriolla on hiukan eri näkemyksiä. Valitsin tähän tutkielmaan yleisesti sosiaalisen muotoutumisen näkemyksen (Social Shaping Approach/Perspective) standardointiin, sillä se kuvaa mielestäni selkeimmin sosiaalista prosessia ja on parhaiten sovellettavissa RT-kortin tyyppiseen enemmän ohjeluontoiseen standardiin.

5.1 Social Shaping Approach / Social shaping perspective on standardization

Social Shaping Approach perustuu siihen lähtökohtaan, että kaikki tieto on sosiaalisesti rakennettua. Näin ollen objektiivisuus perustuu jaettuun näkemykseen. Faktoja ja tapahtumia voidaan tulkita eri tavoin, mistä käytetään termiä tulkinnallinen joustavuus. (Egyedi, 2006, 2) Tieto ja intressi ovat keskeiset tekijät standardoinnin tutkimuksessa, kuten myös standardoinnin ideologiassa ja toimijaverkoston tason intressineuvotteluissa. Kun tietoa avoimesti jaetaan standardointiryhmissä, se voi tuottaa kollektiivista hyötyä, sillä tällainen tiedon jakaminen vähentää kollektiivista epävarmuutta teknologian ja markkinoiden kehityksestä. (Egyedi, 1996, 62–65)

Standardointiprosessi nähdään paikallisesti rakennettuna, neuvoteltuna ja epävarmana siinä suhteessa, että se on riippuvainen sen osallistujista. Standardointiprosessissa mukana olevat toimijat pyrkivät sulauttamaan intressinsä standardiin, jolloin standardointi nähdään neuvotteluprosessina. (Bunduchi R., Gerst M. & Graham I., 2005, 7) Standardointiin liittyvä institutionaalinen konteksti

ja formaalit käytännöt levittävät standardoinnin ideologiaa, mikä voi vaikuttaa standardoinnin prosessiin ja rajoittaa sitä, ja jopa vaikuttaa standardin lopputulokseen. (Egyedi, 1996, 62)

Näin ollen neuvottelu on olennainen osa standardin sosiaalista muotoutumista. Sosiaalisessa prosessissa neuvottelemalla ratkaistaan, mitkä normit, arvot ja intressit vakiinnutetaan standardiin. Tässä kolme tärkeintä elementtiä ovat standardiin liittyvät tekniset seikat, toimijoiden intressit sekä toimikunnan institutionaalinen järjestely. Monesti standardointiprosessissa voi olla vahva poliittinen ja taloudellinen sävy, prosessille onkin näin ollen luonteenomaista taloudellisten ja poliittisten intressien neuvottelu. Kun standardeja muodostetaan erilaisissa toimikunnissa voivat niiden osallistujat helposti nähdä ne vain väliaikaisena toimintana, jolloin heidän toimintansa taustalla voi näkyä selkeästi velvollisuus heidän ammatillisia tai poliittisia taustaorganisaatioitaan kohtaan. Neuvotteluprosessissa olennaista onkin ovatko pääongelmat sekä niiden määrittely tieto- vai intressilähtöistä. (Egyedi, 2008, 38–40)

Standardoinnissa neuvottelu voidaan nähdä dynaamisena ja jatkuvana syklisenä prosessina, joka yhdistää kolme osa-aluetta: suunnittelun, järjeistämisen ja neuvottelun. Tätä näkemystä on tutkittu DNS-viitekehyksen avulla. (The Design, Sense-Making & Negotiation) Tässä mallissa suunnittelu nähdään vaihtoehtojen esittelynä, toteutuksena ja arviointina. Seuraava vaihe on järjeistämisen, jossa reagoidaan havaittuihin ja odotettuihin muutoksiin, ja pyritään ymmärtämään vaihtoehtoja sekä prosessia ja toisten osapuolten näkemyksiä. Tätä seuraa neuvottelu, johon kuuluu pyrkimysten sovittelu yhteisten intressien verkostojen muodostamiseksi. Malli nähdään jatkuvana, jolloin prosessi alkaa uudelleen ja toistaa samaa sykliä. (Umapathy, Puro, Bagby, 2011, 327–328)

Standardointiprosessin jokaisessa vaiheessa on myös useita valinnan mahdollisuuksia. Valinnat riippuvat teknisten seikkojen lisäksi taloudellisista, sosiaalisista ja organisatorisista tekijöistä. Kun standardi syntyy neuvottelun ja sosiaalisen sovittelun tuloksena, aiheuttaa se myös sosiaalista muutosta organisaatioissa. Näin ollen standardointia tutkittaessa voidaan keskittyä toimijoiden ryhmittymien muotoutumiseen ja eri visioiden välisen kilpailun prosessiin. Tässä kiinnostavinta ei ole toimivan lopputuloksen aikaan saaminen vaan se, kuinka intressit ja odotukset muodostetaan ja esitetään standardointiprosessissa. (Gerst, Bunduchi & Williams, 2005, 2–3)

Standardin sosiaaliseen muotoutumiseen liittyy myös verkostot, sillä usein standardeja on luomassa jokin toimikunta, joka muodostaa verkoston erilaisia – ja kenties eri alojen – toimijoita. Sosiaalisen verkostanalyysin avulla voidaan analysoida verkostojen rakenteellisia ominaisuuksia. Standardin

luomisen prosessissa verkosto on joukko eri toimijoita, joita yhdistää päämäärä kyseisen standardin muodostuksesta. Organisaatioiden väliset verkostot puolestaan ovat kanavia tiedon jakamiselle ja yhteisön rakentamiselle. Pelkästään verkoston kokoonpano ei ole ainoa tekijä, joka vaikuttaa standardin sääntelyulottuvuuteen, vaan myös asemalla verkostossa ja verkoston keskisyydellä on merkityksensä. (Henriksen L. F., 2015, 122–124, 133)

Myös päätösten teon prosessin rakenteelliset ominaispiirteet vaikuttavat sen lopputulokseen. Standardointiprosessin sovitut pelisäännöt voivat rajoittaa niitä, ja standardointiryhmien omaksuma toimintatyyli voi peilata niiden halukkuutta tasapuoliseen prosessiin, intressien tasapainoon ja konsensushakuiseen päätöksentekoon. Erilliset näkökulmat voivat erottua monialaisissa työryhmissä, mutta yhdistettäessä kaupalliset, julkiset ja muut intressit, asiantuntijoiden mielipiteet, arvot ja uskomukset voidaan päästä kompromisseihin ja jopa luoda kokonaan uusia toimintatapoja. Standardointineuvottelut voivat toimia yhdysväylinä poliittisen, taloudellisen ja teknisen vaikutusalan hedelmälliselle yhteistyölle. (Egyedi, 2008, 41–42)

5.2 RT-kortin standardin elementit

Tässä tutkielmassa Viherkattojen RT-kortit käsitetään standardeina. RT-korttien avulla Rakennustieto (Rakennustieto Oy ja Rakennustietosäätiö) pyrkii edistämään hyvää rakennustapaa. Rakennustiedon sivuilla RT-kortiston kuvataan olevan ”rakennusalan monipuolisin tietopalvelu ja laatujärjestelmä kestävään rakentamiseen”. RT-korteissa onkin käytännönläheisiä, yksityiskohtaisia ohjeita rakentamiseen ja suunnitteluun, ja ne ovat alan asiantuntijoiden luomia ammattilaisten tarpeisiin vastaamaan. Niissä on myös sisällytettynä lakien muutoksista kertovat säännökset ja viranomaisohjeet sekä rakennusalan yleiset laatuvaatimukset - RYL-käsikirjat. Ohjeiden luotettavuuden ja puolueettomuuden takaa asiantunteva toimikuntalaitos sekä viranomaisten mukana olokorttien laadintaprosesseissa. Rakennustieto päivittää kortistoa, jotta ohjeet pysyvät ajantasaisina ja tarjoavat parhaan hyödyn käyttäjilleen. (Rakennustieto Oy, 2016)

Koska viherkattojen RT-kortisto on enemmän ohje-tyyppinen, kuin jotkut tiukat sertifikaattityyppiset standardit kuten vaikkapa ISO-standardi, jotka ehkä ensimmäisenä tulee standardista mieleen, käsitelen tässä tutkielmassa standardia väljemmällä käsityksellä, kuin mitä se usein nähdään.

Olin pyrkinyt tekemään haastattelukysymykseni niin, että saisin niillä haastateltaviltani vastauksia, joista saisin hyvin tietoa sosiaalisesta prosessista. Kun kokosin haastattelukysymyksistä ja niiden vastauksista taulukkoa, niin huomasin, että sain aika luontevasti erotettua sieltä sosiaaliseen prosessiin liittyviä teemoja kuten yhteistyön sujuminen, erimielisyydet, neuvottelu ja resurssipula sekä RT-korttien muodostumiseen liittyen niiden erottaminen kolmeen osaan ja sisällön valikoituminen. Näiden teemojen alle keräsin haastateltavieni niistä kertomia asioita ja lähdin erottelemaan ja yhdistelemään niitä muodostaen käsitteitä ja tulkintoja. Varsinaisen sisällönanalyysin tein haastatteluaineistosta ja haastatteluissa esiin tulleista asioista tein tulkintoja RT-korttien sisällönmuodostuksesta. Nämä tulkinnat RT-korttien sisällöstä kulkevat analyysissäni mukana haastatteluaineiston analyysin rinnalla.

6.1 Prosessi

Jokaisella prosessilla on alkunsa, ja tämä viherkattojen RT-korttien uudistusprosessi on lähtenyt liikkeelle selkeästä tarpeesta uudistaa jo vanhentunut ja ei enää niin hyödyllinen RT-kortti. Jokainen haastateltavani kertoi, kuinka vanhan kortin uudistamiselle nähtiin selkeä tarve, ja että jokainen osallistuja koki heillä olleen selkeä yhteinen päämäärä saada uusi RT-kortti ja hyvä, selkeä ohjeistus viherkattojen rakentamiselle tuotettua. Rakennustietosäätiö ja Viherympäristöliiton edustaja, joka myös toimi toimikunnan puheenjohtajana olivat ne prosessin alkuunpanijat, jotka kutsuivat toimikunnan koolle.

Egyedin (2008) mukaan tärkeimmät elementit standardointineuvotteluissa ovat kyseiseen standardiin liittyvät tekniset seikat, mukana olevien toimijoiden intressit sekä toimikunnan institutionaalinen järjestely. (Egyedi, 2008, 38–40) Myös tässä prosessissa nämä elementit tulivat selkeästi ilmi haastatteluissa. Sekä rakennus- että kasvillisuuspuolen asiantutijatieto oli olennainen lähtökohta, mutta selkeästi ilmi tulivat myös osallistujien intressit sekä toimikunnan kokonaisuus ja käytännöt.

Viherkattojen RT-kortin luonteen vuoksi toimikuntaan tarvittiin eri alojen asiantuntijoita, eli sekä tutkimus-, kasvillisuus- että rakennuspuolen asiantuntijoita, ja toimikunnasta haluttiin laaja, mutta tämän toisaalta nähtiin asettavan haasteita prosessille heti sen alusta alkaen. Toimikuntaa kuvailtiin haastatteluissa muun muassa poikkeuksellisen laajaksi ja todettiin että ”kaikilla oli vähän erilaiset lähtökohdat”. Prosessia itseään kuvattiin ”spesiaalihanikkeeksi” ja sen poikkeavan normaalista RT-kortin työstä.

H1: Ja siinä on niinkun ihan erityyppiset asiantuntijat eli eli tota teknisen puolen ihmiset ei kauheesti tiedä kasveista ja kasviasiantuntijat ei hirveen paljon tiedä sit tekniikasta.

Haastatteluista kävi ilmi, että prosessi koettiin yllättävän haastavaksi ja laajemmaksi kuin kukaan oli osannut odottaa eikä erimielisyyksiltä oltu välttytty. Haastateltavat kuitenkin puhuivat ongelmista aika ympäröivästä ja kenties hiukan kaunistellenkin. Tein havainnon, että kaikki käyttivät passiivia ja puhuivat asioista hiukan varoen. Kukaan haastateltavistani ei halunnut ”osoitella sormella” ongelmia tai mainita nimellä ketään henkilöitä. Mainitsin kaikille haastateltavilleni tutkivani RT-korttien muodostuksen sosiaalista prosessia, kun pyysin haastattelua, mutta kuitenkin haastatteluissa tuli joitain hetkiä, jolloin tuntui, ettei kysymykseeni oikein haluttu suoraan vastata. Tästä syystä käytän passiivia osittain myös analyysissäni, etenkin kohdissa, joissa en haastatteluiden perusteella voi olla varma kuka jotain mieltä asiasta oli.

Kaikki haastatellut kuvasivat prosessia haastavaksi, mutta suhtautuminen haastavuuteen vaihteli. Haastatteluista kaksi painotti selvästi enemmän sitä, että lopulta päästiin yksimielisyyteen ja löydettiin kompromisseja, kun kolmannen mielessä päällimmäisenä oli enemmän prosessin hankaluus ja tiettyjen henkilöiden vaikeus. Yhden haastattelun tunnelma oli hiukan kiusallinen ja vaivaantunut, kun muut haastattelut olivat rennompia ja prosessin vaikeuksiin suhtautuminen oli positiivisempaa. Syitä prosessin haastavuudelle annettiin monia ja haastatteluissa mainittiinkin niin aikapula, työryhmän keskinäiset ristiriidat ja mukana olleet ”voimakkaat persoonat” kuin myös se, ettei kokouksiin ollut riittävästi aikaa valmistautua ja että prosessi kokonaisuudessaan oli niin suurelta osin kokonaan uuden luomista, että se itsessään aiheutti haasteita. Näitä analysoin seuraavissa kappaleissa eri teemojen alla.

Haastatteluiden perusteella Umapathyn, Puraon ja Bagbyn kuvaus standardoinnista syklisenä prosessimallina on hyvin osuva. (Umapathy, Puraon, Bagby, 2011, 327–328) Haastateltavat kertoivat, kuinka prosessi eteni niin, että kokousten välillä haettiin tietoa, suunniteltiin ja käsiteltiin asioita alatyöryhmissä ja kokouksissa puolestaan käsiteltiin sen hetkistä versiota ja tällöin kukin sai

perustella ehdotuksiaan, vaihtoehtoista keskusteltiin sekä neuvoteltiin sisällöstä ja valinnoista. Sama sykli toistui kokousten välillä koko prosessin ajan. Kaikki myös mainitsivat siitä, kuinka näihin RT-kortteihin voidaan palata myös niiden julkaisun jälkeen, kun saadaan asioista lisää tutkimustietoa ja kokemuksia, joten syklisyys voidaan nähdä tässä myös Rodonin, Ramis-Pujolin ja Christiaansen näkemyksenä jatkuvasta reaaliaikaisesta prosessista, kun standardeja sovelletaan käytännössä. (Rodon, J., Ramis-Pujol, J., Christiaanse E., 2007, 84)

6.2 Yhteistyö, erimielisyydet ja ristiriidat

Haastatteluiden perusteella viherkattojen RT-korttien muodostus oli mainio esimerkki siitä, kuinka prosessi voi olla myös vaikea, kun mukana on paljon ihmisiä, joilla on vahvoja toisistaan eriäviä mielipiteitä siitä, kuinka prosessin kuuluisi sujua ja mikä sen lopputulos pitäisi olla. Yksi haastateltavista kuvasikin työryhmän yhdeksi ominaispiirteeksi sitä, että oli hyvin voimakkaita mielipiteitä ja että käytiin paljon periaatteellista keskustelua. Etenkin toimikuntatyön alussa haastateltavat kokivat olleen vaikeuksia saattaa näkemyksiä yhteen.

H1: ”Siis alkuvaiheessa oli, oli vaikeuksia silloin ku tota niinkun oli aika voimakkaita erilaisia näkemyksiä siitä, et miten tätä viedään eteenpäin. Et oli hyvin voimakkaita erilaisia näkemyksiä. Mut siinä sit piti lähteä rakentamaan kompromissia ja, ja tota niinku sovittaa niit näkemyksiä yhteen ja, ja tota se, se tota ni sitte mun käsittääkseni aika hyvin onnistu sitte”

Haastatteluaineiston perusteella prosessin erimielisyydet ja ristiriidat johtuivat osalta myös viherkattorakentamiseen liittyviin tiedon epävarmuuksiin. Viherkattorakentamiseen liittyy vielä paljon sellaista, mitä ei vielä ole juurikaan tutkittu tai etenkään sovellettu Suomessa, ja työryhmällä oli tämän vuoksi vaikeuksia useammassakin vaiheessa päättää mitä kortteihin sisällytetään tai missä muodossa se kortteihin halutaan. Yhtenä esimerkkinä tästä minulle kerrottiin viherkattojen kasvillisuustyyppien mukainen kattotyypinjakko. Kattotyypeille ei ennen tätä ollut olemassa virallisia suomenkielisiä termejä ja niistä oltiin käytetty englanninkielisiä termejä extensive, semi-intensive ja intensive. Kaikki työryhmän jäsenet eivät kuitenkaan uskoneet näiden termien suorien käännösten ekstensiivinen, semi-intensiivinen ja intensiivinen olevan riittävän kuvaavia suomalaisille ja näille luotiin suomenkielinen luokitus: maksaruohokatto, niitty/ketokatto, heinäkatto ja kattopuutarha, joiden rinnalla korteissa käytetään englanninkielisiä termejä. Siitä, miten tähän luokitteluun päädyttiin, yksi haastateltava käytti kuvausta ”iso vääntö” ja sen lopputulosta kuvattiin toimikunnan tekemäksi kompromissiksi.

Jokainen haastateltava mainitsi kompromissit, mutta kaksi haastateltavista nostivat niitä ja saavutettuja ratkaisuja esille kolmatta enemmän, ja he selkeästi kokivat erimielisyydet kevyemmin kuin kolmas. Tämä voi johtua persoonakohtaisista eroista, joista yksi haastateltavista mainitsi puhuttaessa yleisesti toimikunnan jäsenistä ja yhteistyön sujumisesta, mutta toki myös roolista toimikunnassa.

Kaikki haastattelemani toimikunnan jäsenet mainitsivat voimakkaista persoonista ja voimakkaista mielipiteistä. Kaikki puhuivat yleisesti siitä, kuinka keskustelu oli välillä kiivasta ja korttien rakenteesta ja sisällöstä käytiin tiukkojakin keskusteluja. Tämän lisäksi jokainen kertoi, että prosessissa oli mukana joitain henkilöitä, jotka ajoittain aiheuttivat enemmän ristiriitoja tuomalla hyvin voimakkaasti näkemyksiään esille.

H2: No kyllä siellä aika voimasanojakin käytettiin, näissä palaverissa, muutamaan kertaan, että, että siellä oli muutamat henkilöt, jotka olivat aika äänekkäitä. Ja, ja, aika voimakkaasti vei sitä omaa näkemystään. [...] ehkä ne, siis, pari äänekkäintä sai ehkä erimielisyyksiä eniten aikaan. ...No ehkä semmosen, semmosen niinkun, öö, esiin--erimielisyydet liittyy semmoseen ylimääräisen pursottamiseen.

Osaltaan se, että toimikuntatyö oli vapaaehtoista ja osallistujat näin ollen hyvin asiaan vihkiytyneitä, saattoi vaikuttaa siihen, että mielipiteet olivat niin vahvoja. Usein, jos johonkin uhraa oman vapaa-aikansa, on asiasta todella kiinnostunut ja haluaa tuoda julki omat mielipiteensä. Jos prosessissa on mukana useampi asiaan näin suhtautuva, ja mikäli heidän mielipiteensä eroavat on ristiriidoilta lähes mahdotonta välttyä.

Toimikunnan jäsenten erilaiset taustat myös osaltaan aiheuttivat erimielisyyksiä. Eri toimijoilla oli eri intressit ja kortteihin haluttiin eri asioita. Gerst, Bunduchi & Williams sekä Egyedi puhuvat teorioissaan intressineuvotteluista, mikä käytännössä voi olla hiukan kaunistellusti muotoiltu ja todellisissa standardointiprosesseissa neuvottelut voivat näyttäytyä ristiriitoina. (Gerst, Bunduchi & Williams, 2005, 2-3) (Egyedi, 2008, 38–40) Yhtenä vastakkain asetelmana haastatteluissa tuli ilmi tutkijoiden ja kaupallisen puolen intressit. Haastateltavien mukaan tutkijat olisivat halunneet mukaan enemmän ”ideologiaa”, mutta kaupallisten toimijoiden mielestä se ei ollut sopivaa.

H3: ”No kyllähän siellä niitä niitä tuota tutkijoiden esityksiä, joita sitten kaupalliselta puolelta torpattiin”

Vaikka haastateltavat puhuivat vahvoista mielipiteistä ja kiivaista keskusteluista, koettiin yhteistyön kuitenkin sujuneen niin hyvin, että mielipide-eroista huolimatta toimikunta koki saaneensa valmiiksi hyvän korttisarjan. H3 suhtautui yhteistyön sujuvuuteen kenties positiivisimmin ja hän

vastasikin kysyessäni ryhmän toimimisesta ”*mun mielestä se toimi ihan hyvin*” ja yhteistyön sujumisesta ”*mun mielestä se sujui ihan sillee sujuvasti*”. Myös H1 näki tässä positiivista ja totesi työryhmän jäsenten erilaisten taustojen toisaalta tuoneen siihen tasapuolisesti erilaisia näkemyksiä, mikä oli arvokasta toimikunnan työlle. Hän näki tärkeänä, että mielipide-eroista huolimatta kyettäisiin tekemään kompromisseja.

Vahvojen mielipide-erojen ja kiivaiden keskusteluluiden voisi ajatella näkyvät valmiissa RT-korteissa jonkinlaisena hajanaisuutena tai epäjohtonmukaisuutena, mutta mielestäni näin ei ole. Toisaalta myös Egyedin tutkimuksissa intressineuvotteluista oli tuloksena, että monialaisissa työryhmissä voidaan kompromissien kautta saavuttaa uusia toimintatapoja ja hedelmällistä yhteistyötä, joten kenties tässä monialaisuus on ristiriitojen jälkeen tuottanut selkeän tuloksen. (Egyedi, 2008, 41–42)

6.3 Resurssipula

Aikatauluhaasteet ja kiireen mainitsivat kaikki haastateltavani. Se, miten laajat korteista lopulta tuli, yllätti kaikki osallistujat, eikä kukaan ollut osannut odottaa, että he olivat lähteneet mukaan niin isoon prosessiin, kuin mitä se päättyi olemaan. Kun työmäärä kasvoikin paljon odotettua suuremmaksi, prosessin kesto venyi ja siitä tulikin oletettua kiireempi. Haastateltavistani kukaan ei tarkalleen muistanut kuinka kauan RT-korttien tuottamisen prosessi kesti, mutta yli vuoden mittaisesta prosessista oli kyse.

Jokainen osallistuja oli varautunut antamaan jonkun tietyn panoksen sen perusteella mitä prosessin laajuudelta odotti, ja kun tämä ei ollutkaan riittävä projektin laajetessa, aiheutti se aikatauluhaasteita. ”*tuohon olis pitänyt varata niin paljon enemmän aikaresursseja*” totesi toinen haastateltavani (H2). Myös kun kysyin haastateltaviltani mikä prosessissa oli ollut yllättävää, olivat haastateltavieni kommentit hyvin yhtenevät, ja vallitsi selkeä yksimielisyys siitä, että prosessi oli yllättävän laaja.

H3: ”tää oli niinkun kaikenkaikkiaan niinku tosiaan hankalin korttiprojekti missä mä olen ollut”

H1: ”yllättävintä oli se, että miten haastava tää työ oli”

H2: ”siinä yhteensovittamisessa ja työstämisessä niin niin se oli ehkä suurempi kuin mitä mä ajattelin”

Työmäärän laajuuden lisäksi kenties suurimpana ongelmana nähtiin se, että RT-korttien tyyppisessä prosessissa työn luonne on asiantuntijatyötä, jota tehdään oman työn ohessa. Vaikka toisaalta kukin toimi oman organisaationsa edustajana, haastatteluissa kuulemani perusteella he kuitenkin olivat mukana yksittäisinä henkilöinä ja tekivät toimikuntatyötä ainakin pääsääntöisesti työnsä ohella omalla vapaa-ajallaan.

H2: tää RT-korttien tekeminen, kun kaikkihan on niinkun, öö, töissä jossakin, ne on vähän niinku semmonen... no asiantuntijat, asiantuntijatyötä, mutta siinä ei välttämättä oo sitten niin kauheesti aikaa, niinkun, kaiken muun kiireen ohella paneutua tämmösiin.

H1: ”Tota, tänä aikana niinku kaikilla on taistelu siitä ajasta mitä voi käyttää tämmöseen ja sitten ku tässä tehtiin todella niinku oman työn ohessa, niin, niin tää oli aika iso prosessi, tai vaati paljon niinkun mukana olevilta.”

H3 mainitsi myös rakenneasioihin liittyen mallikuvat ja detaljit, jotka haluttiin kortteihin mukaan, mutta joiden suhteen oli haasteena se, kuka ne ehtisi toteuttaa. Hän mainitsi myös, ettei niitä tilattu mitenkään järjestelmällisesti, jolloin työryhmä jäsenillä ei monesti oikein ollut resurssia spontaanisti lähteä tuottamaan niitä, ja hän kuvasi mallikuvien osuutta prosessissa työlääksi. Hän koki myös etenkin kokouksiin valmistautumisen kiireenä, kun kokouksessa kommentoitava versio kortista tuli hänen mukaansa usein sen verran vähän ennen kokousta, ettei siihen ollut kunnolla aikaa perehtyä. Hän arveli myös, että kokoukset olisivat sujuneet nopeammin, jos lukuaikaa ennen kokousta olisi ollut enemmän ja osallistujat olisivat olleet paremmin valmistautuneita kokouksiin ja voineet esittää selkeitä muokausehdotuksia kortteihin.

H3: ”Mutta se liittyi siihen osaks siihen, että se valmistautuminen aina niihin kokouksiin, että jos ei ne tekstit tuu kommentoitavaksi ku edellisenä iltana niin eihän niihin kerkee valmistella sitten niitä vastaesityksiä voi vaan sanoa, että mä en oo tästä samaa mieltä, mutta en osaa sanoa, että missä muodossa se pitäis kirjottaa, niin sitten, jos sitä lähetään hieromaan kokouksissa sitä ilman varsinaista vastaesitystä sitä, että missä muodossa jotain siel sanotaan, niin se kestää taas kauan, että...”

Toimikunnan jäsenet saivat kokouksiin osallistumisesta kokouspalkkion, muttei kukaan kokenut sitä mitenkään merkitykselliseksi, vaan panostus nähtiin enemmän oman mielenkiinnon kautta. Yksi sanoi, että työtä tehtiin ”oman työn ohessa ja ilman sen kummempaa korvausta”(H3) ja toinen kommentoi toimikuntatyöhön liittyen: ”pieni kokouspalkkio minkä siitä saa, että tuota sillä ei tuota niin kovin oo merkitystä” (H2). Toimikunnassa mukana olo koettiin enemmän vapaaehtoistyönä, ja työskentelyn motivaation lähteenä koettiin eniten jäsenten oma harrastuneisuus asiaan. Tämä voi olla luontevaa juuri ohjeluontoisten standardien muodostuksessa, kun prosessille ei varsinaisesti ole velvoitetta.

Kaikki haastateltavat kokivat prosessin yllättävän laajaksi ja sen aiheuttaneen ongelmia aikataulujen kanssa. Heillä oli hyvin eri lailla aikaisempaa kokemusta RT-korttien teosta, joka varmasti vaikutti odotuksiin ja siihen, miten koki tämän prosessin. Yksi heistä oli hyvin kokenut ja ollut mukana tekemässä useita RT-kortteja, yksi oli ollut mukana muutamissa RT-korttiprosesseissa ja yhdelle tämä oli ensimmäinen, jonka tekemisessä oli mukana. Kokeneimman mielestä prosessi oli erityisen hankala, sillä hän oli aiemmin tottunut siihen, että RT-kortit ovat vain muutaman sivun mittaisia, ja tämä laajuus ei vastannut aiempia odotuksia. Se, kuka ei aiemmin ollut RT-korttien tekoon osallistunut tuntui kokevan prosessin laajuuden heistä vähiten raskaana, mikä voi selittyä sillä, ettei hänellä ollut aiempaa kokemusta ja sen mukana vahvoja ennakko-odotuksia prosessin laajuudesta ja kestosta.

6.4 RT-kortin sisällön organisoiminen

Viherkattojen RT-kortin uudistamisprosessissa lähdettiin uudistamaan yhtä vanhentunutta RT-korttia, mutta päädyttiinkin tekemään viherkatoista kolmen ohjekortin sarja. Korttiin – tai kortteihin – haluttava tietomäärä kasvoi prosessin myötä runsaasta karsimisesta huolimatta niin suureksi, että toimikunta näki paremmaksi jakaa kokonaisuuden kolmeen korttiin, josta kukin keskittyy omaan osa-alueeseensa. Haastateltavat kertoivat, että toimikunnan yleinen tahtotila oli, että tietoa kuitenkin haluttiin paljon mukaan, jotta lopputulos olisi mahdollisimman informatiivinen ja hyödyllinen käyttäjilleen. Tämän vuoksi kortteihin päätettiin sisällyttää muun muassa kasviluettelot ja havainnekuvat kattojen rakennekerroksista, jotka myös nämä lisäsivät osaltaan korttien pituutta. Yleensä RT-kortit ovat vain muutaman sivun mittaisia, mutta tästä viherkattojen ohjekorttisarjasta tuli kolme yli kymmenensivuista korttia, joiden pituudet olivat 11, 16 ja 20 sivua.

H3: ”Kyllä sitä kokonaisuutena alotettiin tekemään, mutta sitten se materiaalmäärä paisu niin suureksi, niin ne päätettiin erottaa.”

H1: ”täähän jaettiin sit vielä kolmeen osaan. just tämän käytettävyyden takia, että tota, että ois helpommin niinkun löytys se just se tieto mitä, mitä niinku tota itse kukin tarvitsee. Sillä perusteella se sit tehtiin toi, toi niinkun rt-kortin sisällön jako kolmeen osaan. Et, et ku sit siinä vaiheessa kun se niinkun kävi selväksi että näistä tää laajuus tulee olemaan kuitenkin aika se niinku iso. Et tota, kyl se aika alkuvaiheessa sitten tää, tää kolmijako sit tuli”

H2: ” kun noi RT-kortit on, on siis muutaman sivun yleensä, mutta kun tästä tuli niin paksu, niin sitten se on jaettu, ehkä pikkasen teennäisestikin niinku kolmeen korttiin”

Työryhmään tarvittiin monenlaista erikoisosaamista, mutta tämä oli haasteena etenkin prosessin alkuvaiheessa, siinä miten työryhmän keskustelu saataisiin sujuvaksi, kun kasvillisuusalan asiantuntijat eivät välttämättä niin hyvin osanneet ottaa kantaa rakennusalan asioihin ja päinvastoin. Tämä ratkaistiin toimikunnassa niin, että puheenjohtajan ehdotuksesta muodostettiin toimikunnan alle työryhmät keskittymään erikseen kasvillisuus- ja rakenneasioihin. Alatyöryhmät sitten ensin tekivät pohjatyötä ja käsitelivät omaan erikoisosaamiseensa liittyviä asioita, joita sitten käsiteltiin koko toimikunnan kesken.

H1: Joo, mä oon niinku tota vetänyt tietysti näitä työryhmäkokoukset ja, ja tota, voisin sanoa sen verran että se oli haasteellinen sen takia että koska siinä RT-kortissa niinkun kootaan tavallaan kahdenlaista niinkun semmosta niinkun vaativaa tietoa eli siinä on niinkun kattojen niinkun tekninen puoli ja sitten on tää kasvillisuuspuoli.

H1: Mutta tota sit se lähti hyvin liikkeelle sen jälkeen, kun tota niinkun ehdotin tämmöstä työryhmäjako, että tehtiin, perustettiin kaks työryhmää, joista toinen niinkun perehty, paneutu niinkun kasvillisuusasioihin ja toinen sitten teknisiin ratkasuihin. Ja sit ne aina niinkun ennenkun alatyöryhmät keskusteli keskenään ne teki ehdotuksen siihen koko työryhmälle, ja sit se meni niinku paljon luontevammin siitä eteenpäin.

Vaikuttaa siltä, että työryhmäjako on osaltaan varmasti vaikuttanut korttien jakoon kolmeen osaan, jolloin kasvillisuustyöryhmällä on ollut päävastuu Kasvillisuus ja kasvualusta -kortin sisällöstä ja teknisellä työryhmällä puolestaan päävastuu Rakenteet -kortin sisällöstä ja yleisemmin viherkattoja käsittelevä Periaatteet -kortti on tuotettu koko työryhmän voimin. Tämä jako vaikuttaa perustellulta sekä työryhmän taustojen ja asiantuntemuksen perusteella, että myös kortin luettavuuden ja käytettävyyden perusteella. Kuten H1 mainitsikin, kun alatyöryhmät oli muodostettu, pystyivät asiantuntijat keskittymään paremmin omaan erityisalaansa, jolloin sisältö kenties syntyi luontevammin.

Vaikka haastattelujen jälkeen toimikunnan sisäisen työryhmäjaon näkee selkeästi korteista, ei se mielestäni ilman tätä tietoa kuitenkaan ole suoraan korteista nähtävissä niin, että siihen kiinnittäisi huomiota. Jako vaikuttaa mielestäni myös niin loogiselta, ettei sen taustaa sen enemmän edes alkaisi miettiä. Jos kortteja ei olisi jaettu kolmeen osaan, olisi yksi kortti ollut hyvin laaja, eikä siitä varmaankaan olisi niin helposti löytänyt etsimäänsä tietoa, mutta on myös mahdollista, että työryhmäjako on myös laajentanut yksittäisiä kortteja. Kasvillisuuspuolen toimijat voivat kokea kasvillisuusasiat tärkeiksi ja haluta sisällyttää kortteihin paljon sen puolen asiaa ja sama vastaavasti rakennuspuolen toimijoissa, jolloin kummankin alatyöryhmän vetovastuulla oleva kortti on kenties voinut muodostua laajemmaksi kuin mitä sen osuus olisi ollut yhdessä kortissa.

6.5 Sisällön valinnat

Haastateltavat kertoivat RT-korttien sisällön valikoituneen toimikunnan käymien keskustelujen pohjalta. Asioista keskusteltiin työryhmässä ja kukin sai puolustaa näkemyksiään ja sisältö valikoitui enemmistön mielipiteen perusteella joskus jopa äänestämällä.

H1: ”Muuten se sitten aina niinkun muotutu se tekstin muoto ni sitten keskustelemalla. Eli, eli tota käytiin sanamuodoista kyllä ihan niinkun hyvinki tarkkaa, tarkkaa keskustelua ja joistakin sitten äänestettiin, mentiin enemmistön päätöksen mukaisesti”

H3: ”keskustelun pohjalta, että mitä siinä käytiin ja sitten jos enemmistö oli sitä mieltä, että se voi tai pitää olla, niin sitten se sinne tuli tai ehkä sillä tavalla”

Kortteihin sisällytettäviä asioita oli prosessin aikana tarjolla paljon ja näiden keskusteluiden ja neuvottelujen perusteella sitä karsittiin pikkuhiljaa pois. H2 käytti sanamuotoa ”*kehitettiin sisältöä, et siinä välillä raa'alla kädellä otettiin pois*”. Haastattelujen perusteella toimikunnan jäsenillä kullakin oli vahvoja näkemyksiä mitä korttiin pitäisi laittaa ja itse kukin koitti saada muut vakuuttumaan siitä, että oma ehdotuksensa olisi ehdottomasti kortteihin saatava. He kokivat, että kuitenkin kaikkea jokaisen osallistujan ehdottamaa ja haluamaa ei kortteihin voitu sisällyttää, vaan sisältöä täytyi karsia suppeammaksi. Kaikki haastateltavat puhuivat siitä, kuinka aina joku olisi halunnut sisällyttää kortteihin enemmän tietoa jostain aiheesta, ja sitten sitä jouduttiin karsimaan.

Sen lisäksi, että Viherkattojen RT-kortteja laatinut toimikunta itsessään oli laaja, ja sen sisällä käytiin keskusteluja sisällöstä, käytettiin kortteja myös laajasti kommentteilla muillakin tahoilla, kuten RT-korttien kanssa on tapana menetellä. Kuten Henriksen on tutkinut, ovat organisaatioiden väliset verkostot kanavia tiedon jakamiselle, ja tässä tapauksessa asiantuntijoilta, sidosryhmiltä ja viranomaisilta pyydetään kommentteja jatkuvasti prosessin edetessä, jotta sisällön oikeellisuutta ja merkityksellisyyttä saatiin varmennettua. (Henriksen L. F., 2015, 122–124, 133) Etenkin näiden RT-korttien kommentteilla käyttö on ollut erityisen laajaa, jotta ne saataisiin palvelemaan tarkoitustaan mahdollisimman hyvin. Myös aiheen tuoreus ja se, että viherkatot ovat edelleen melko harvinaisia Suomessa, aiheutti haastateltavien mielestä sen, että monipuolisesti kommenttien saaminen on tärkeää.

Bunduchi, Gerst ja Graham ovat todenneet tutkimuksessaan intressineuvotteluista, että standardointiprosessissa eri toimijat pyrkivät sulauttamaan omat intressinsä lopputulokseen. (Bunduchi R., Gerst M. & Graham I., 2005, 7), ja Egyedin tutkimuksissa standardointiprosessi nähdään taloudellisten ja poliittisten intressien neuvotteluina, joissa toimijoiden tausta voi näkyä

heidän intresseissään ja kannattamissaan valinnoissa. (Egyedi 2008 38–40) Myös tässä viherkattojen RT-korttien muodostusprosessissa toimijoiden taustat ovat kenties vaikuttaneet lopputulokseen. Yksi haastateltavista kertoikin, että toimijoiden yritystausta oli otettava huomioon, koska toimijat saattoivat kannattaa oman yrityksensä tuotteita ja ratkaisuja edistääkseen sen etua.

H2: No, ehkä siinä, tämmösissä tulee, näillä kuitenkin aika monella on se yritystausta, ja sitten eri näköisistä yrityksistä tai eri näköisistä taustoista, että sitten niinkun ne vaikuttimet voi olla niinkun myöskin siihen suuntaan, että sitä pitää sitä yritystä tuoda esille.

H2: Niin kyllä se tietysti kaikkien intressit on niinkun, varmaan niinkun no, viherkorttien eteen ja osalla on niitä tuotteitakin niinku näissä monella mukana olleilla on niinkun... Ja, ehkä siinä voi pikkasen olla, että on oltava niinkun tarkkaavaisia, että mitkä vaikuttimet on vaikuttamassa niihin ratkaisuihin.

Suomen standardoimisliiton (2016) ja Egyedin (1996) mukaan standardin tehtävä on palvella yleistä etua ja olla kenen tahansa käytettävissä. Kaikki haastateltavat mainitsivatkin juuri käytettävyyden yhtenä haasteena prosessissa. RT-korteista piti saada tehtyä selkeä kokonaisuus, helposti ymmärrettävät ja käyttökelpoiset kenelle vain. Suuren tietomäärän kanssa heidän mukaansa oli tarkkaan mietittävä, ettei RT-korteista tule liian rajoittavia, mutta myöskin huolehtia, ettei tietoa tule liikaa ja mukana ole mitään turhaa. Näistä toimikunta kävikin pitkiä neuvotteluita mikä kenenkin mielestä oli liian rajoittavaa ja mikä taas turhaa.

Sen, että toimikuntaan muodostui eri alatyöryhmät, ja että mukana oli eri alojen asiantuntijoita, voisi uskoa edesauttaneen korttien luettavuuden suhteen yleisesti kuluttajille. Kun alatyöryhmät ensin keskenään pohtivat sisältöä ja sitten toisen asiantuntija-alan edustajat arvioivat sitä, lopputuloksesta tulee usein selkeämpi. Haastatelluista kolmas (H3) totesikin toimikunnan työstä: ”kyllä mä uskon, että siitä parempi tuli niinku kaiken sen keskustelun jälkeen”.

Käytettävyyteen liittyen haastateltavieni mukaan yksi sisältöön liittyvä tärkeä seikka oli se, että korteissa esitettävien ratkaisuiden ja tuotteiden täytyy olla kaupallisesti saatavissa. Kaikki haastateltavat mainitsivat, että viherkattoihin liittyy paljon kehitteillä olevia ideoita, joita osa toimikunnasta olisi halunnut kortteihin sisällyttää, mutta joita ei taas osan mielestä vielä oltu tutkittu riittävästi tai ettei niitä ole vielä riittävän hyvin saatavilla Suomessa.

H1: ”No siis, se tärkein peruste oli se, se, että jos puhutaan tuotteista, niin niitä on kaupallisesti saatavissa. Ne on niinkun luotettaviks todettuja, ja, ja sitten niinkun muuten perustua vahvaan käytännön tuntemukseen, osaamiseen, kokemukseen, ja, ja tota, ja muihin tämmösiin faktoihin, jotka pystyttiin niinku todentamaan.”

6.6 Tiedon epävarmuus

Selkeästi yksi prosessin haasteista liittyi siihen, että viherkatot ovat vielä suhteellisen uusia, eikä niistä ole vielä olemassa niin vankkaa ja laajaa tutkimustietoa. ”*missään tapauksessa tää ei ollu helppo prosessi, koska tässä luotiin uutta*” totesi haastateltava H1. Uuden luomisessa aloitetaan alusta ja moni asia on epävarmaa ja täyty tehdä paljon tiedonhakua. Se, millä perusteella ryhmässä päätetään, mikä tieto on riittävän varmaa, oli haastateltavien mukaan ongelmallista.

Haastateltavani kertoivat, että koska kattorakenteisiin liittyy iso riski, on valintojen oltava varmoja ja tutkittuja. Tästä johtuen yksi toimikunnassa erimielisyyttä aiheuttanut asia olikin se, milloin jonkin asia on riittävän tutkittu, jotta se voidaan RT-kortteihin laittaa. He mainitsivat myös siitä, kuinka Suomessa on niin erilainen ilmasto kuin esimerkiksi Keski-Euroopassa, joten työryhmässä ei aina ollut yksimielisyyttä siitä, riittääkö jos jokin ratkaisu on tutkittu ja hyväksi havaittu vaikkapa Saksassa.

Prosessiin liittyi monenlaisia tiedon epävarmuuksia, kun viherkatot eivät kuitenkin ole vielä niin yleisesti käytössä, että monista ratkaisuista ei vielä ole niin vankkaa käytännön kokemusta. Kasvualusta oli yksi haastatteluissa esille tullut esimerkki asioista, joista ei vielä tässä vaiheessa koettu olevan riittävän paljon tietoa. Ja etenkin haastateltava H1 totesi niiden osalta ohjeiden tulevaisuudessa vielä tarkentuvan. Kasvualustojen ohjearvoja ei vielä tähän versioon kortista asetettu kovin tarkkaan, ja niitä seuraamaan on asetettu kasvualustatyöryhmä, joka kerää tutkimustietoa, jonka perusteella RT-korttia on mahdollista tulevaisuudessa muokata.

H1: ”Ja sitten... sitten tota... myöskin oli, oli tota kasvualusta-asioissa oli, oli vaikeuksia alkuun sen takia, koska meillä ei ole tutkittuja ohjearvoja... ummm joihin olis voinu sitten vedota, että tehtäs tarkat, tarkat niinkun tota vaatimukset sille kasvualustalle. Siinä, siinä onneks sitten päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että noudatetaan saksalaisia ohjeita”

6.7 Yhteinen päämäärä

Prosessin haasteista huolimatta toimikunnalla oli selkeä yhteinen päämäärä, joka varmasti auttoi siinä, että prosessi saatiin etenemään loppuun saakka. Vaikka toimikunnan jäsenten kesken oli erimielisyyksiä prosessin etenemisestä, niin yhteinen päämäärä auttoi saavuttamaan kompromisseja ja saamaan ongelmia ratkaistua. Myös vaikka prosessi koettiin haastavaksi ja siinä oli vaikeuksia, kaikki haastateltavat mainitsivat, ettei kukaan ollut missään vaiheessa luovuttamassa. Yhteistä

päämäärää kuvattiin haastatteluissa jopa prosessin ”kantavaksi voimaksi”, ja kerrottiin että kaikkien täytyy nähdä ”maali”, jotta prosessi voi edetä.

Se, että viherkattojen RT-kortit ovat luonteeltaan ohjeistuksia eivätkä velvoittavia standardeja näkyy kenties siinä, että toimikunta selvästi koki paineita siitä, että korteista täytyy saada tehtyä erityisen hyvät ja se koettiin ”sydämen asiaksi” että niistä saadaan hyvin toimivat ja selkeät. RT-kortit ovat vapaaehtoisia ohjeistuksia, joita rakentajat ja rakennuttajat voivat ostaa käyttöönsä, joten toimikunta selkeästi toivoi, että kortista saadaan tehtyä tarpeisiin vastaava ja että se omaksuttaisiin laajasti käyttöön. Vapaaehtoisten ja ohjeluontoisten standardien täytyy olla todella hyviä ja tarpeellisia, jotta niiden käyttö yleistyisi.

Sosiaalinen prosessi aiheena oli hyvin mielenkiintoinen ja monipuolinen tutkittavana. Tutkimukseni aineisto ja valitsemani teorit osuivat hyvin yhteen, ja standardin muodostuksen sosiaalisen prosessin teorioiden löydökset olivat hyvin nähtävissä myös tutkimukseni aineistossa. RT-kortit sekä niiden luomisprosessi tapauksina ovat yleistettävissä standardiin ja sellaisen luomisen prosessiin. RT-kortti vastaa hyvin väljempään määritelmään standardista, kun se on tarkoitettu ohjeluontoisena laajasti käyttöön ohjeistamaan, kuinka rakentaa hyviä viherkattoja. RT-kortin muodostukseen puolestaan ei sisälly vain tieteelliset ja tekniset faktat kasvillisuudesta ja rakenteista, vaan kun se on tuotettu toimijoiden yhteistyönä, on sosiaalinen prosessi suuressa roolissa.

Tutkimukseni perusteella viherkattojen RT-korttien muodostusprosessi oli haastavampi, laajempi ja työläämpi, kuin mitä siihen osallistuneet toimijat olivat osanneet odottaa. Standardin sosiaalisen muotoutumisen teorioissa puhutaan vain prosessiin vaikuttavista seikoista ja intressineuvotteluista, mutta käytännössä ne voivat näyttäytyä haasteina ja vaikeuksina. Sosiaalisen muokkautumisen prosesseita tutkivissa ja kuvailevissa teorioissa neuvottelut saadaan kuulostamaan sujuvilta ja nopeasti eteneviltä, kun haastatteluideni perusteella neuvotteluiden haastavuus, erimielisyydet ja ristiriidat, näyttäytyi päällimmäisenä seikkana ja prosessin hitaus tuli osallistujille yllätyksenä.

Useinkaan, kun on ihmisistä kyse, ei haasteilta ja yllätyksiltä vältytä. Vaikka niihin olisi osannut varautua, usein käytännön prosessi tuntuu erilaiselta, kuin mitä oli osannut odottaa. Tämä seikka on ehkä olennaisin sosiaalista prosessia ajatellen ja myöskin tutkimukseni aineiston perusteella, mutta aiheen teorioissa tästä ei suoranaisesti puhuta. Toimikunnan monialaisuus ja erilaiset asiantutijataustat näkyivät aineistoni perusteella neuvotteluissa vaikeuksina ymmärtää toisia toimikunnan jäseniä sekä saada eri intressit sovitettua yhteen. Aikataulut ovat lisäksi yksi tyypillinen ongelma tämänkaltaisissa prosesseissa, ja tämä ilmeni selkeästi myös haastatteluissani.

Kuten kappaleessa 6.2 mainitussa kattotyypiluokituksen luomisessa, ilmeisesti myös monen muun asiansuhteen työryhmä päätyi kompromissiin. Tästä voisi päätellä, että kenties kultainen keskitie löytyi juuri eriävien mielipiteiden ja niiden pohjalta käydyn pitkällisenkin keskustelun perusteella. Ja vaikka haastatteluiden perusteella voimakkaat persoonat ja mielipiteet ovat tuoneet prosessiin haasteita, ei se kuitenkaan korttien lopputuloksesta näy. Kortit muodostavat selkeän ja harmonisen

kokonaisuuden, eikä niitä lukiessa ja tutkiessa tullut sellaista oloa, että jotain sisällöstä olisi selkeästi jätetty pois tai erityisesti haluttu sinne sisällyttää.

Tutkimukseni perusteella vaikuttaa, että viherkatot olivat erityisen vaikea RT-kortti aihe. Korttien sisältämä tietomäärä kasvoi huomattavasti suuremmaksi, kuin normaalisti RT-korteissa, mikä teki prosessista normaalia laajemman ja sitä myötä haastavan. Korttien tuottamiseen tarvittiin monialaista asiantuntemusta, mikä kenties teki työryhmästä hajanaisen ja vaikeutti ryhmän jäsenten keskinäistä ymmärrystä ja sitä kautta yhteistyötä. Prosessi oli myös vahvasti kokonaan uuden luomista, mikä osaltaan aina luo haastetta ja vaikeuksia tekemiseen. Kenties myös luontoelementtien mukana olo toi omat haasteensa. Viherkatot kun ovat kasveista tehty, eikä luontoa voi ennakoida samalla tavoin kuin rakennusmateriaaleja kuten vaikkapa betoni.

Sosiaalista prosessia tutkittaessa haastattelut olivat ehdottomasti se oikea aineistometodi. Koen myös, että nämä tutkimukseeni saamat haastattelut olivat siihen oikein sopivia. Oli hyvä, että sain haastateltaviksi eri asiantuntijataustoilla ja eri rooleilla toimikuntaan osallistuneita henkilöitä. Oli myös erittäin mielenkiintoista kuulla, kuinka erilaisia tulkintoja prosessista heiltä sai kuulla ja kuinka jokainen oli kokenut prosessin ainakin hiukan eri tavalla. Toki sosiaalista prosessia tutkiessa olisi voinut olla vielä parempi saada haastateltua tutkimukseen enemmän kuin kolme henkilöä. Olisi ollut hyvin mielenkiintoista kuulla prosessista vielä lisää ja kenties sitten saada muodostettua vielä kattavampi kuva prosessista kokonaisuutena. Aikatauluhaasteidenvuoksi tutkimusaineisto jäi vain kolmeen haastatteluun, mutta uskon sen olleen sen verran monipuolinen, että se toimi tähän tutkimukseen kuitenkin aivan hyvin.

Tutkimusprosessin aikana pohdin useita eri vaihtoehtoisia analysointimenetelmiä, mutta koen että valintani sisällönanalyysista menetelmänä oli lopulta hyvä ja tähän tutkimukseen ja aineistoon sopiva. Sisällönanalyysin teemoittelun avulla löysin aineistosta toistuvia seikkoja, ja sain yhdistettyä eri haastatteluista asioita kokonaisuuksiksi teemojen alle.

Tälle tutkimukselle standardin muodostuksesta mielestäni hyvin mielenkiintoinen ja luonnollinen jatkotutkimusaihe olisi standardin implementointi, eli uusien viherkattojen RT-korttien käyttäjien kokemukset. Olisi kiinnostavaa saada selville millaisina näiden RT-korttien käyttäjät, rakennuttajat ja rakentajat, ne käytännössä kokevat. Tämä tukisi myös käsitystä standardin syklisestä luonteesta ja siitä, kuinka se on jatkuvassa muutosprosessissa.

Tämän tutkimukseni perusteella standardin muodostus on juurikin monimutkainen sosiaalinen prosessi, johon liittyy monia toimijoita ja vaiheita, jolloin standardi muodostuu toimijoiden välisten sosiaalisten suhteiden kautta, kuten tutkimukseni teoriaosion alussa kirjoitin Gerstin, Bunduchin ja Williamsin mukaisesti. (Gerst, Bunduchi & Williams, 2005, 1) Standardin muodostuminen sosiaalisena prosessina riippuu paljolti prosessiin osallistuvien yksilöiden omista taustoista ja intresseistä kuten myös toimijoiden välisen yhteistyön sujumisesta.

Tämän tutkimuksen perusteella tapaukseni RT-korttien tuottamisesta rakennustietosäätöön toimikunnan yhteistyönä vastaa hyvin tutkimaani teoriaa standardin muodostuksesta sosiaalisena prosessina. Kokonaisuudessaan se mitä standardin muodostuksesta sosiaalisena prosessina luin ja valitsin tutkimukseni teoriaan, näyttäytyi hyvin myös tutkimusaineistossani. Standardin sosiaalisen muotoutumisen teorioissa mainitut teknisten ja sosiaalisten näkökulmien yhteensovittaminen, intressineuvottelut ja standardin muodostuksen syklinen malli, kuten myös haasteet liittyen standardin yleispätevyyteen ja sen tarpeeseen palvella yleistä etua kaikki oli nähtävissä myös tutkimusaineistossani.

Tutkimukseni aineistona ollut viherkattojen RT-korttisarja on tuotettu eri toimijoiden välisenä yhteistyönä pitkällisen neuvotteluprosessin tuloksena. RT-kortit toteuttanut toimikunta on kokoustanut reilun vuoden ajan ja kokouksissaan käynyt keskusteluja ja neuvotteluita korttien rakenteesta ja sisällöstä. Toimikunnan asiantuntijat ovat kukin perustelleet omia näkemyksiään ja toimikunta yhdessä on punninnut eri vaihtoehtoja. Keskustelut ja neuvottelut eivät suinkaan olleet aina helppoja, vaan asioista on ollut erimielisyyksiä ja tiukkojakin keskusteluita on käyty. Toimikunta kuitenkin sai ristiriidat ratkottua ja pääsi asioissa kompromissiratkaisuihin ja sai korttisarjan valmiiksi.

Tämä sosiaalinen prosessi näkyy näiden RT-korttien rakenteessa siinä, että ne on jaettu kolmeen osaan niiden tuottaneen toimikunnan rakenteen mukaisesti niin, että niissä on erikseen kasvisuus- ja rakenneosiot sekä yleinen viherkattojen periaatteita koskeva osio. Toimikunnan monialaisuus varmasti näkyy korttien sisällön laajuudessa, ja siinä kuinka useista eri asioista korteissa on tarkkoja yksityiskohtia. Se, että prosessi oli niin pitkä ja toimikunta oli monialainen, on varmasti hionut korttien sisältöä valmiimmaksi ja viimeistellymmäksi.

Kaiken kaikkiaan standardin muodostus sosiaalisena prosessina on hyvin epävarma ja vaikeasti ennakoitavissa, koska se on riippuvainen sen osallistujista ja vallitsevista olosuhteista. Tärkeintä siinä on osallistujien intressien yhteensovittaminen ja keskustelujen ja neuvotteluiden kokonaisuus. Prosessi voi olla myös hyvin haastava, kuten tässä tutkimukseni tapauksessa, mutta sen kautta voidaan myös saada osallistujien monialaisuuden myötä tuotettua monelta kannalta varmempaa ja selkeämpää tietoa sekä jopa kokonaan uusia ratkaisuja.

LÄHTEET

- Bowker G. C. & Star S. L. (2000) *Sorting Things Out – Classification and Its Consequences*. The MIT Press. London.
- Bunduchi R., Gerst M., Graham I., (2005) *IT Standardization – The Economic and the Sociology Account*. In UKAIS conference, (pp.1-13).
- Egyedi, T. M. (1996) *Shaping standardization: A study of standards processes and standards policies in the field of telematic services*. Dissertation. Delft the Netherlands: Delft University Press.
- Egyedi, T. M. (2006) *Beyond Consortia, Beyond Standardization? Redefining the Consortium Problem*. Delft the Netherlands: Delft University Press.
- Gerst M., Bunduchi R., Williams R. (2005) *Social shaping & standardization: a case study from auto industry*. In *Proceedings of the 38th Annual Hawaii International Conference on System Sciences* (pp. 1-10). IEEE.
- Hannonen J. (2016) *Viherkatot*. Internet-lähde. Viitattu 14.11.2016
<http://www.puutarhapalvelu.com/viherkatto/>
- Henriksen L. F. (2015) *The global network of biofuel sustainability standards-setters*. *Environmental Politics* 2015 Vol 24, No.1, (pp.115-137).
- Hirsjärvi S. & Hurme, H. (2011) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E. (2016) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino, Tampere.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. *Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria*. teoksessa: Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim) *Tapaustutkimuksen taito*. Gaudeamus, Tampere.

Luomus – Luonnontieteellinen keskusmuseo (2016) Viides ulottuvuus – viherkatot osaksi kaupunkia. Internet-lähde. Viitattu 28.11.2016. <https://www.luomus.fi/fi/viides-ulottuvuus-viherkatot-osaksi-kaupunkia>

Mesimäki M., Nieminen H. & Lehvävirta S. (2015). Uudenlaisen vihreän infrastruktuurin toteutumisen reunaehdot rakentamisen prosesseissa - tapauksena viherkatot. Yhdyskuntasuunnittelu 2015:3. Yhdyskuntasuunnittelun seura.

Peltola T. 2007 Empirian ja teorian vuoropuhelu. teoksessa: Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Tampere. Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) 2007.

Rakennustieto Oy (2016) RT-kortiston (RT Net -palvelun) sisältö. Internet-lähde. Viitattu 3.11.2016. <https://www.rakennustieto.fi/index/tuotteet/rt/sisalto.html>

Rakennustieto Oy (2016) RT 85-11203 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, periaatteet.

Rakennustieto Oy (2016) RT 85-11204 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, kasvillisuus ja kasvualusta.

Rakennustieto Oy (2016) RT 85-11205 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, rakenteet.

Rodon, J., Ramis-Pujol, J., Christiaanse E., 2007. A process-stakeholder analysis of B2B industry standardisation. Journal of Enterprise Information Management 2007 Vol 20, No1, (pp.83-95).

Suomen standardisoimisliitto SFS ry. 2016. A Mihin standardeja tarvitaan? Internet-lähde. Viitattu 1.10.2016. http://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/standardi_tutuksi/mihin_standardeja_tarvitaan

Suomen standardisoimisliitto SFS ry. 2016. B Usein kysyttyä. Internet-lähde. Viitattu 1.10.2016. http://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/usein_kysyttya#Mikonstandardi

Suomen standardisoimisliitto SFS ry. 2016. C Standardi on yhteinen ratkaisu yleiseen ongelmaan, Internet-lähde. Viitattu 1.10.2016.

http://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/standardi_tutuksi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Jyväskylä.

Umapathy K., Parao S., Bagby J. 2012. Empirical analysis of anticipatory standardization process: a case study. Information Systems and e-Business Management 2012, Vol 10, Issue 3 (pp.325-350).

LIITE 1 Haastattelukysymykset

Kertoisitko itsestäsi ja taustoistasi?

Milloin ensimmäisen kerran ”törmäsit” viherkattoihin?

Entäs RT-kortteihin? (Oletko ollut tekemässä jotain muuta RT-korttia?)

(Olenko käsittänyt oikein, että tätä ennen olisi jo ollut olemassa yksi viherkattorakentamista käsittelevä RT-kortti?)

Mistä/Miten Viherkattojen RT-korttien laadintaprosessi alkoi ja päädyit mukaan siihen? (kuka käynnisti, mistä lähdettiin liikkeelle jne)

Mikä oli oma roolisi prosessissa?

Mitä olet tehnyt tässä prosessissa? / Mitä olet tuonut siihen?

Kertoisitko toimikunnan muista toimijoista ja heidän rooleistansa?

Mitä kukakin toi siihen prosessiin?

Oliko puheenjohtajaa tai muita rooleja?

Miten sinun mielestäsi ryhmä/yhteistyö toimi?

Kuinka usein tapaamisia oli?

Mitä kommunikaatiokanavia käytitte?

Miten tietoa vaihdettiin ja mistä tietoa saatiin?

Miten eri roolit näyttäytyivät ja toimivat yhdessä?

Miten kaikista käytännönasioista sovittiin?

Mikä oli helppoa / vaikeaa?

Näkyivätkö toimikunnan jäsenten erilaiset taustat jotenkin? Miten?

Oliko ryhmässä erimielisyyksiä joistain asioista ja miten niistä selvittiin?

Minkälaisia erimielisyyksiä oli? (koskiko tietoa vai prosessia vai mitä?)

Tuliko jollekulle esim. jonkinlaista sovittelijan roolia?

Mitä tiedon epävarmuuksia RT-kortin tekemiseen liittyi?

Oliko asioista riittävästi tietoa?

Millaista tietoa kortin laadinnassa hyödynnettiin?

Miten valikoitui mitä RT-kortteihin tuli ja mitä ei? Miten kortit muotoutuivat lopulliseen muotoonsa?

Miten roolit (asiantuntijuus ja tietopohja) vaikuttivat lopputulokseen?

Tuliko prosessin aikana jotain yllätyksiä?

Olisiko sinulla vielä jotain lisättävää?

Kuka sinun mielestäsi olisi sellainen henkilö jota minun erityisesti kannattaisi haastatella tätä prosessia/tutkimusta ajatellen?